

PASKAIDROJUMA RAKSTS.

Ievads.

Tehniskais projekts „LLU Pārtikas tehnoloģijas fakultāte” Rīgas ielā 22 Jelgavā, zemes gabala kadastra Nr.09000260233, izstrādāts pēc Latvijas Lauksaimniecības Universitātes pasūtījuma LLU un ERAF līdzfinansētā projekta „LLU mācību infrastruktūras modernizācija” vienošanās Nr.2010/01/0119/3DP/3.1.2.1.1./09/IPIA/VIAA/009 ietvaros.

Projektā paredzēts demontēt četras esošās saimniecības ēkas (divas mūra ēkas, viena sagruvusi koka un metāla angārs), rekonstruēt esošo saimniecības ēku uztura katedras vajadzībām, demontējamo ēku vietā paredzēta jauna pārtikas tehnoloģijas fakultātes mācību korpusa ēka.

Arhitektoniski mākslinieciskā inventarizācija veikta, lai apkopotu pamatojumu izstrādājamajai projekta dokumentācijai rekonstruējamai ēkai.

Apsekošana, uzmērīšana un fotofiksācija tika veikta no 2012. gada jūlija līdz – 2013. gada janvārim.

Vēsturiska izziņa

Projektējamā ēka ir saimniecības ēka, kas atrodas ar 19. gadsimta otro ceturksni datētā valsts nozīmes arhitektūras pieminekļa Nr. 5163 – Valdekas pils - gruntsgabālā.

Valdekas pils pirmsprojekta izpētes ietvaros SIA „AIG” veikusi arhitektoniski māksliniecisko inventarizāciju 2000. un 2012. gadā, kurās pils saimniecības ēkas nav pieminētas.

Jelgavas pilsētas būvvaldes arhīvā arhīva lietā gruntsgabalam Rīgas ielā 22 netika atrastas ziņas par projektējamo saimniecības ēku.

VKPAI arhīvā tika izskatītas lietas par šo gruntsgabalu, kurās netika atrasta cita papildus informācija par projektējamo saimniecības ēku, izņemot I. Dirveika vēlāku papildinājumu pie 2012. gada AMI, kurā redzams ar 19-20. gadsimta miju datēts fotoattēls no Rīgas ielas puses ar mūra sētu un saimniecības ēkas gotisku zelmini, kas liek secināt vien to, ka pagalmā bijis ierobežots ar sētu, bet saimniecības ēkas pagalmā bijušas mūra, bet konkrētā ēka attēlā redzama nav.

Saimniecības ēkas pārbūves projekti atrodas Latvijas Valsts Vēstures arhīvā un izskatīti:

- Izglītības ministrijas Skolu departamenta valsts Jelgavas 2. Vidusskolas Valdeķu pils un saimniecības ēku pārbūves projekts no 12.08.1924.
- Valsts Jelgavas otrās vidusskolas saimniecības ēkas projekts Valdekas muižā no 31.08.1925. (lieta nr. 305, 6343 fonds, 9. Apraksts, arh. Nr 1)

Latvijas Valsts Vēstures arhīvā izskatīts Jelgavas pilsētas zemes ierīcības plāns no 1934. gada

Vēsturiskās izziņas dati balstās uz Valdekas pils AMI, kur rodama informācija par pils kompleksa lietošanas veidu, kā arī uz Latvijas Valsts Vēstures arhīvā atrastajiem materiāliem.

1920 - 1940. gads, pils un saimniecības ēkas lietotas Jelgavas Valsts vidusskolas vajadzībām, šeit bijusi ferma un internāts. 1924. gada skolas un saimniecības ēku pārbūves projektā daļa esošās saimniecības ēkas redzama kā esoša rekonstruējama mūra ēka, kura ietver stalli, vāgūzi un govju kūti, kam paredzēts piebūvēt mēslu krātuvi, iebūvēt skābbarības torni un savienot ar otru saimniecības ēku.

1925. gada saimniecības ēkas rekonstrukcijas projektā saimniecības ēku paredzēts pagarināt līdz patreizējam garumam, izvietojot tur vistu un cūku kūti un piebūvējot mēslu krātuvi uz parka pusi.

1982. gada inventarizācijas lietā minēts, ka ēkas funkcija ir darbnīcas, bet celšanas gads – 1942.

Pēc 1945. gada – pils un saimniecības ēkas – LLU īpašums. Pasūtītājs atceras, ka šajā saimniecības ēkā vispirms bijis sulu cehs, pēc tam – kokapstrādes darbnīca.

1946-1954. gadā pilī veikti atjaunošanas darbi.

Ēkas raksturojums

Ēka atrodas ar 19. gadsimta otro ceturksni datētā valsts nozīmes arhitektūras pieminekļa Nr. 5163 – Valdekas pils - gruntsgabālā, bet pati nav arhitektūras piemineklis. Būvapjoms – taisnstūrveida apmesta ķieģeļu mūra ēka ar divslīpu vijņotā šīfera jumtu, logu aillas – plati logi ar taisnām betona pārsedzēm.

Plānojums

Ēkas plānojumā abos galos konstatētas mazāku telpu grupas. Ēkas centrālajā daļā - liela, brīva telpa ar nesimetriski izvietotiem mūra stabiem. Patreizējais plānojums ir no pēdējā izmantošanas veida – kokapstrādes darbnīcas laika, kad ēkas DA galā bijušas dušas un, droši vien, atpūtas telpas, ēkas ZR galā – otrs ieejas mezgls ar mazāku telpu grupu un uzeju bēniņos. Centrālā daļa – darbnīcas telpa.

Ēkā patreiz 5 ieejas – no pagalma, no parka puses – uz siltummezglu, evakuācijas izeja no darbnīcas, ieeja ar portālu, no ēkas gala – ieeja sētnieka telpā.

Fasāžu apdare

Apdare – apmetums. Gala fasādes dažādas - pret pils pusi - gotizēts zelminis, kuram aizmūrētas smailloka vēdināšanas aillas un smailloka aila ar vētrni, izbūvēti 2 logi ar sandrikiem, bet pretējā pusē – fasādes bez zelmiņa, ar vienkāršu lūku bēniņu daļā. Logu un durvju dekors - vienkāršoti apmetumā veidoti liekti un taisni sandriki un dzegas joslas gala fasādēs. Ēkas DA galā – ieejas, kam abās vai vienā pusē mazi lodziņi. Ēkas ZR galā ieeja ietverta masīvā no dzeltenā ķieģeļa mūrētā portālā. Logu aillas – dažādas.

Ēkas konstruktīvā shēma

Ēkas konstruktīvā shēma – nesošas ķieģeļu mūra sienas ar koka siju un centrālajā daļā - vēlāku dzelzsbetona riboto paneļu pārsegumu. Divas nelielas telpas ZR daļā pārsegta ar cilindrisku mūrētu velvi. Ēkā pagraba patreiz nav.

Jumta konstrukcija neviendabīga, remontēta. Apaļkoka spāres pa kopturiem ēkas ZR daļā, apzāģētas spāres un savilces pa kopturiem ēkas DA daļā. Vietām kopturu nav.

Jumta iesegums – viļņots šīfera jumts pa atbilstošu latojumu. Šīfera jumts uzklāts, likvidējot jumta izbūves.

Būvniecības periodizācija

Būvniecības periodizācijā iespējams izteikt minējumus, kas balstīti uz kopējo muižas vēsturi, jo konkrētu datu par ēkas celtniecības laiku nav.

1. būvperiods. ~ 1860 - 1924 gads. Muižas saimniecības ēkas (patreizējās ēkas DA gala) būvapjoms ar gotisko zelmini.

1924. gada projektā redzams, ka pils komplekss sastāvējis no pils ēkas un iežogota pagalma, ko no pārējām trim pusēm iekļāvušas dažāda izmēra un nozīmes saimniecības ēkas. Tāpat redzams, ka gan pils piebūve ar gotisko zelmini, gan saimniecības ēkas pilij tuvākais gals, gan saimniecības ēka paralēli pilij paredzēti rekonstruēt, tātad, 1924. gadā jau pastāvējuši. Projektā redzams arī, ka pilij paralēlās saimniecības ēkas galu noslēdz esošs pakāpienveida zelminis. Tas ļauj minēt, ka saimniecības ēkas ar gotiskiem zelmiņiem pastāvējušas pirms 1924 gada, ko apliecina arī 20 gs sākuma attēls.

2. būvperiods. 1925 - 1940. gads, kad pils kompleksā bijusi skola, ferma un internāts. Pēc 1925. gada izveidojies saimniecības ēkas kopējais būvapjoms ar vienkāršu otra gala risinājumu. Domājams, ka saimniecības ēka ar kūts funkciju patiešām izbūvēta, jo vienkāršajā gala fasādē saglabājusies lūka, kas raksturīga šai funkcijai.

1925. gada rekonstrukcijas projektā apskatāmajai saimniecības ēkai piebūvēts gals, kas paredzēts vīstu – cūku kūtij, sasniedzot šodienas gabarītus, bet perpendikulārā saimniecības ēka, šķiet, paredzēta nojaukt, izveidojot plašāku pagalmu.

3. būvperiods 20. gs. 30 - tie gadi - 1942 - 1954. gads. Izveidojies plānojums ar dzīvojamo funkciju ēkas jaunākajā galā. Plānojumā nolasāmi dzīvokļi ar ieeju no pagalma, kur konstatēti glazēti sildmūri pie zudušām plītim (virtuvēs), tualetes ar ieejām no parka puses, kā arī sīkaks telpu dalījums - iespējamās saimniecības telpas, velvētas telpas - ēkas ZR daļā. Šo periodu raksturo dažas mūrētas ailu pārsedzes ārsienās, interjerā – apmetums ar nošļaupumu stūros. Iespējams, ka jumta klājs bijis – rombeida šīfera klājs, kā redzams jumta izbūvju apdarē.

Pilī konstatētajām betona kāpnēm un brūnganzaļu podiņu fragmentiem atbilst betona kāpnes uz bēniņiem un brūnganzaļie glazētie sildāmmūri saimniecības ēkā.

Šo periodu datēt grūti, jo pārbūve var būt notikusi gan skolas vajadzībām 30 - tajos gados, uz ko norāda krāsns podiņu un kāpņu līdzība, gan kara laikā – 1942. gadā, kas minēts par ēkas izbūves datumu inventarizācijas lietā, gan pēc 1945. gada, kad pils kompleksu pārņēma LLU, un iespējamās pārbūves 1946 -1954 gados - periodā, kad remontēta pati pils.

4. būvperiods. 20 gadsimta 60 – 90 gadi. Iespējama pēdējā pārbūve ražošanas vajadzībām, kad ēkas DA galā bijušas administrācijas telpas, darbinieku dušas un, droši vien, atpūtas telpas, ēkas ZR galā – otrs ieejas mezgls ar mazāku telpu grupu un uzeju bēniņos, bet centrālā daļā bijušas ražošanas telpas. Tad notikusi plato logailu izbūve fasādēs, vienkāršotā sandriku izbūve, siltummezgla un jaunu ieeju izbūve siltummezglā un cehā ZA fasādē, panelu pārsegumu paviršā izbūve centrālajā daļā, paplašinot darbnīcas telpu.

Kāpņu telpas

Ēkā ir vienas šauras kāpnes uz bēniņiem. Tās ir betona, paaugstinoties grīdas līmenim, pirmais pakāpiens iedzīlīnāts grīdas konstrukcijā. Margu nav.

Logi, durvis.

Ēkā ir aillas

- ar mūrētām ķieģeļu pārsedzēm – durvīm ēkas DA galā, aizmūrētajai ailai cokolstāva līmenī. Ailām ar ķieģeļu pārsedzēm sākotnējie aizpildījumi zuduši (*izņemot vienas ieejas durvis - koka, skujiņas rakstā, iespējams, sākotnējas*).
- ar betonētām pārsedzēm – platajiem logiem un durvīm garenfasādēs un gala fasādēs.

Logi ir dubulti, ar metinātām metāla restēm, ailās dažādi sakārtoti:

- Uz āru verams groplogs, reste un ieliekamā vasaras vērtne,
- Reste, uz iekšu verams groplogs, ieliekama vasaras vērtne;
- Ieliekama neverama vērtne, reste, neverama vērtne.

Ārdurvis:

- koka, dēļu apšuvums skujiņas rakstā
- vienkāršas, padomju laika, ar šauru dēlīšu apšuvumu.

Iekšdurvis – vienkāršas, neprofilētas, pildīnu, ar dažādu daļījumu.

Furnitūra.

Konstatēti kalti viru kāši bēniņu ailām gala fasādēs.

Telpu apdare

Sākotnējais grīdu iesegums nav konstatēts.

Sienu apdare – krāsojums.

Griestu apdare – balsinājums, vietām saglabājušies liekumi griestu - sienas savienojuma vietā.

Secinājumi.

Saglabājies ēkas būvapjoms no perioda, kad muižas komplekss bija skola.

Zudušas oriģinālās interjera apdares detaļas un ailu aizpildījumi.

Fasāžu apdare nav sākotnēja.

Rekomendācijas:

Saglabāt ēkas būvapjomu.

Apsekojumu sagatavoja arhitekte I. Maurāne.

Apsekojums izdarīts 2012. gada jūlijā – 2013. gada janvārī

Arhitekte

Inese Maurāne.

05.02.2013.

Izmantotie materiāli:

VKPAI arhīva materiāli:

- Valdeķu pils kungu mājas arhitektoniski mākslinieciskā inventarizācija 2000. gadā
- SIA „AIG” arhitektoniski mākslinieciskā inventarizācija 2012. gadā
- I. Dirveika vēlākais papildinājums pie 2012 gada AMI

Latvijas Valsts Vēstures arhīva materiāli (lieta nr. 305, 6343 fonds, 9. Apraksts, arh. Nr 1):